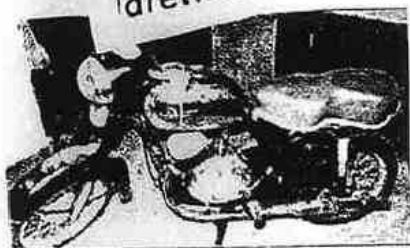

Ign

For 50 år siden

Enebakk får nytt idrettsanlegg

Minumumsanlegg med løpebane der hvor Enebakk Idrettsforenings fotballbane ligger

En Java 46 mod.
250 kbcm. lite brukt tilsalgs.
Eksp. anviser.

Militær rømling tatt i Enebakk

En ung gutt som for et par måneder siden rømte fra militærtjeneste på Gardermoen, og har vært etterlyst, er nå tatt av lensmannen i Enebakk.

Det viser seg at han har oppholdt seg i Enebakk hele tiden. Han var i et par uker i tjeneste hos en gårdbruker, men ellers har han flakket omkring på forskjellige steder i bygda. Han er mistenkt for en del tyverier som har foregått i Enebakk

I dette nummeret har vi gått 50 år tilbake i tid. Vi har lest i historiebøker, bladd i gamle aviser og historielagets arkiv. Smakebitene vi presenterer kan nok være litt tilfeldige. Men vi har prøvd å se på politiske hendelser på landsplan og i bygda, og ellers tatt med små og større ting både fra hverdag og fest.

Ign.nr 3, 2001

DET HENDTE FOR FEMTI ÅR SIDEN.....

eller kanskje vi skal si "midt i forrige århundre" - da høres det ut som det er lengre siden. I alle fall: Dette nummeret av Ign tar for seg året 1951. Ideen kom fra en av historielagets medlemmer som mente det kanskje var like interessant å se på endringene de siste ti-åra som å grave i ei fjernere fortid. Vi tok utfordringen, og avla et besøk i de tre lokalavisene som dekker bygda: Romerikes Blad i Lillestrøm (Akershus Arbeiderblad var navnet i 1951), Østlandets Blad på Ski, og Øvre Smaalenenes Avis i Askim. For en som liker aviser er det utrolig moro å bla også i gamle utgaver. Særlig når en finner saker som aktiverer lite brukte deler av hard-discen og det dukker fram hendelser som for lengst har forlatt det daglige minnet.

Sidene som følger gir noen eksempler på ting som skjedde i bygda for femti år siden, først og fremst henta fra avisene. Forhåpentligvis vil en og annen leser nikke gjenkjennende. I tillegg til avisene har vi nyttet historielagets arkiv, ikke minst nedtegnelser av Ulf Oppgaard fra heftet "LITT AV HVERT som jeg husker det 1915 - 1990". Som de fleste vet fant Oppegaard fram mange verdifulle historiske data, og i tillegg forsto han verdien av å skrive ned og bevare for ettertiden saker han selv hadde opplevd: Saker fra hverdagslivet, fra arbeid og politisk virke.

Men innledningsvis forlater vi Enebakk og ser på noen av sakene fra nyhetsbildet som satte sitt preg på dette året her i landet.

Østlandets Blad
Utgitt av Østlands-Tidende

Øvre Smaalenene

Akershus Arbeiderblad

"En ny generasjon tar over....."

kan være en passende overskrift på denne perioden. Det gjelder på kulturfronten, og det gjelder i politikken både lokalt i Enebakk og på landsplan. Vi starter med den politiske situasjonen på storting og i regjering.

DA LYNET SLO NED

Historikeren *Yngvar Ustvedt* forteller i første bind av "Det skjedde i Norge. Den varme freden - den kalde krigen" at en dag i begynnelsen av november i 1951 gikk daværende statsminister Einar Gerhardsen bort til en annen av Arbeiderpartiets fremste menn på Stortinget, Oskar Torp, og ba om en samtale på tomannshånd. De to gikk opp i rotunden bak i stortingssalen og så ut over Karl Johans gate og Studenterlunden. Der fortalte Gerhardsen at han gjerne ville gå av som statsminister, og spurte om Torp kunne tenke seg å ta over? Dette var antakelig en stor overraskelse for Torp, men som vanskelig syntes han kunne gå direkte i mot Gerhardsens forslag. Og slik kunne altså grunnlaget for et statsministerskifte skje *internt* i et statsbærende parti den gangen. Neste dag fikk Arbeiderpartiets sentralstyre og stortingsgruppe beskjed om det som skulle skje. *Deretter* kom turen til å informere kong Haakon.

Pressen fikk vite om skiftet på en raskt sammenkalt pressekonferanse samme kveld. Gerhardsen oppga årsakene til sin avgang som rent personlige. "Det var som om lynet hadde slått ned", skriver Ustvedt. Ingen journalister, ingen ledende Arbeiderpartifolk, og ikke engang regjeringens medlemmer hadde noen anelse om at dette skulle komme til å skje.

Gerhardsen måtte innrømme at skiftet kom brått på. Han var redd for at han ville blitt utsatt for sterkt press og mange overtalelser til å fortsette om planen hadde blitt kjent. "Man kan da ikke mene at jeg skulle gått av litt etter litt" som han i følge referatene uttrykte det i stortingsdebatten om saken.

Men spekulasjonene om den *egentlige* årsaken til at han gikk av fortsatte. Få trodde på at han var trett og sliten. Gerhardsen understreket sterkt at det ikke var politiske eller personlige motsetninger som var årsaken. Norge hadde et par år tidligere blitt medlemmer av NATO. Mange trodde at ubehaget med den voksende motsetningen til Sovjetunionen var den egentlige årsaken til avgangen. Omtrent samtidig hadde nemlig regjeringen mottatt en svært skarp note fra Sovjetunionen med påstand om at Norge hadde brutt

Svalbardtraktaten ved å legge Svalbard og Bjørnøya under NATOs øverstkommanderende. De som lette etter politiske årsaker til avgangen, pekte på Gerhardsen med sin radikale bakgrunn ikke orket mer Fellesprogram og samarbeid med de borgerlige. Noen pekte på at det også hadde vært politiske motsetninger innenfor regjeringen, der forsvarsminister Jens Chr. Hauge og finansminister Meisdalshagen ofte sto steil mot hverandre i forhold til prioritering av bruk av midler. Mange mener at det er Haakon Lie som er nærmest sannheten når han peker på avgangen hadde med forsvars- og sikkerhetspolitikken å gjøre. Forsvarsminister Hauge gikk inn for en sterk opprustningslinje. Det var dette som lå bak uenigheten mellom han og finansministeren.

Det bar altså mot sterkere uenighet om forsvarspolitikken, både innad i Arbeiderpartiet og i folket i det hele: Den kalde krigen hadde startet,

Den skarpe noten fra Sovjet ble også omtalt i lokalavisen. I Akershus Arbeiderblad fra 19. Oktober skriver Anders Moen om "Truselsbrevet". Trøsten var etter manges mening NATO-medlemsskapet: "Vi vet at vi får hjelp hvis vi blir angrepet".

Truselsbrevet

Truselsbrevet fra Sovjetimperiet til Norge minner om den tiden da Hitler og Stalin var bestevenner. Vi minnes hvorledes de i fellesskap overfalt Polen samtidig med at Sovjet for egen regning overfalt Finland. Like før dette samarbeide mellom kommunismen og nazismen fant sted på slagmarken, var tiden fylt av fredstraktater og av trusler mot små nasjoner. Den gangen skalv de små nasjoner for de mektige diktatorers trusler. Vi minnes hva Hitler først ropte ut i radio og hva Stalin senere gjentok: «Døds-klokken ringer over de små nasjoner.»

Nå frykter vi ikke for trusler lengre. Vi vet at hvis vi skulle bli overfalt på samme måte som Polen og Finland og senere alle de andre små nasjoner i Østeuropa, så har vi Atlanterhavspakten og F. N. i ryggen. Vi vet at fortsatt undertrykkelse av små nasjoner vil føre til verdenskrig.

24. oktober er Forende nasjoners

minndag. Dagen er verdens frihetsdag, den er verdens 17. mai. F. N. flagget i Sørkorea er kvitløringen for at kommunistene ikke lenger uhindret kan føre små nasjoner inn i armod og slaveri.

Det var som Hitlers venner og forbunnsfeller at Sovjetimperiet førte bort de 11 000 polske offiserer som senere ble myrdet i Katynskogen i Russland. De tidligere venner ble senere uvenner om hvem som hadde myrdet.

Vi vet at vi får hjelp hvis vi blir angrepet. Det samme vet også en eventuell angriper. Derfor vil det neppe bli noe nytt overfall på små nasjoner. Virksomheten vil bli omlagt til utelukkende fredspropaganda.

Fordi at truselsbrev ikke lenger skremmer oss, har vi grunn til å gi uttrykk for vår glede. La gleden komme til uttrykk på F. N.s frihetsdag på verdens frihetsdag som er den 24. oktober. La oss feire dagen.

Anders Moen.

Også mange andre større og mindre saker fra Storting og regjering ble kommentert i lokalavisene. Spalter som "Fra Stortinget saler og korridorer" var typiske. Her kommer noen saker,

Om samnorsk, nynorsk og riksmål

"Folkets kårne ble ledet inn i fristelse da innstillingen om Norsk Språknemnd skulle behandles. Arbeidspresset hadde vært stort om høsten, og da Høyres fungerende formann *John Lyng* satte fram forslag om å utsette saken følte mange trang til å følge dette. Men en utsettelse ville blitt tolket som en seier for riksmålsfanatikerne, som hadde drevet det som blir betegnet som en "hysterisk" agitasjon nettopp med dette for øyet. De så det slik at om det ble opprettet en Norsk Språknemnd ville det bety en innføring av "Samnorsk" som etter deres mening ville bety farvel til all kultur og et høyverdig språk. Slike debatter har alltid engasjert stortingsrepresentantene sterkt, og ofte fått fram motsetninger på kryss og tvers av partilinjer.

Og så var det forslaget om å styrke forsvaret

Dette har vi allerede vært inne på som årsak til strid, ikke minst innad i Arbeiderpartiet. De borgerlige partiene var stort sett *for* å styrke forsvaret. I omtalen i Akershus Arbeiderblad peker en på den økonomiske belastning det vil bli i og med at det er bevilget 120 millioner kroner til forsvaret ut over de bevilgninger som allerede lå i statsbudsjettet. Også utvidelsen av tjenestetiden til 18 måneder var en sak som vakte strid.

John Lyng en meget "kultivert" partileder

Men en var også raus nok til å rose sine politiske motstandere. Høyres leder C.J. Hambro hadde et lengre fravær, og Akershus Arbeiderblad skriver "...hans stedfortreder *Lyng* har vist seg som en meget kultivert partileder, og

dersom Hambro virkelig ønsket å støtte opp om Høyre, ville han betenke seg lenge og vel før han dukket opp på arenaen igjen".

Et vell av presserende saker....

lå i følge avisene og ventet på stortingsrepresentantene etter deres sommerfravær:

- Nord-Norge planen, som var et økonomisk løft for å bygge ut arbeidsplasser og økonomisk virksomhet i Nord-Norge.
- Saken om opprettelse av Norsk Språknemnd har vi allerede nevnt
- Ny kirkeordning var på trappene
- Folketrygd, skogsarbeiderpensjon og hele valgordningskomplekset var til behandling
- "Lex Askim" var tydeligvis en ømtålelig sak som gikk på arbeideslederens frihet til å organisere seg eller ikke. Her sto ikke uventet de borgerlige og sosialistene steilt mot hverandre. Saken truet med å ende opp i en landsomfattende storlockout.

...OG SÅ VAR DET KOMMUNEVALG DET ÅRET

Kommunevalgkampen forberedes i Enebakk

*Det må legges stor vekt på
agitasjonsarbeidet før val-
get, sier Erling Olsen*

Det faglige utvalg og Arbeiderpartiet i Enebakk var søndag sammen om en godt besøkt kontaktkonferanse som ble holdt i Herredshuset. Formannen i Akershus faglige samorganisasjon, Erling Olsen, holdt foredrag, og la særlig vekt på det agitasjonsarbeid som må gå forut for selve valget. Sekretær Dagmar Johansen i Norsk telegraf- og telefonforbund holdt foredrag om kvinnene og valget. Etter foredragene var det bred debatt.

*"Det må legges stor vekt på
agitasjonsarbeidet.." mente
man i Arbeiderpartiet*

1951 var kommunevalgår, Første kommunevalget etter krigen var 3. desember i 1945, i følge heftet "LITT AV HVERT som jeg husker det" av Ulf Oppegaard. Etter valget ble formannskapet slik: Peder Bergsvik, ordfører, Fritz Ungersness, varaordfører, og Johannes Strømsborg, Clifford Kristiansen, Karl Mørk, Håkon Heiaas og Thorstein Svindal medlemmer. Naturlig nok var det en del uroligheter rundt hvem som hadde holdt sin sti ren under krigen: "Nå var det hjemmefrontens tur" skriver Ulf Oppegaard, "Nå skulle styrer, komiteer og offentlige ansatte granskes. De som hadde vært medlemmer av Nasjonal Samling fikk straff og avskjed." Noen ble suspendert og noen ble godtatt: "Suspendert blir: 1 veivokter, 4 lærere, 1 dyrlege (som senere ble godtatt igjen)." Det var også diskusjon rundt distriktslegen, men han ble godtatt.

Men ting roet seg ned etter hvert. Andre valget etter krigen ble Fritz Ungersness ordfører, og som vi ser skjedde det samme etter valget i 1951:

Ordfører Ungersnæss gjenvälgt i Enebakk

Det nyvalgte herredstyre i Enebakk hadde konstituerende møte lørdag, og vi bringer her resultatet av valgene.

Formannskapet fikk følgende sammensetning: Fr. Ungersnæss, Hartvig Holmsen, Clifford Christiansen (Arbeiderpartiet), Karl Mørk, Håkon Heiaas, Alb. Hobøl (Borgerlige).

Til ordfører ble gjenvälgt Fritz Ungersnæss med 12 stemmer. Heiaas fikk 8 stemmer, Mørk 2 og Alb. Hobøl 1 stemme.

Hartvig Holmsen ble varaordfører med 13 stemmer. Heiaas hadde 10 og Mørk 1 stemme.

Tallet på representanter for de forskjellige partier i det nye herredstyret er: Arbeiderpartiet 13, Bondepartiet 6, Kr. Folkeparti 3, Høire 1 og Venstre 1.

Og her er...

Enebakk nye herredstyre

Resultatet av fintellingen og mandattfordelingen forelå sent i går kveld.

Følgende har valgt:

Arbeiderpartiet:

1. Einar Pedersen.
2. Birger Ungersnæss.
4. Hartvig Holmsen.
5. O. J. Kigen.
6. Joh. Enger.
7. Bjørn Haug.
8. Erling Kjensli.
9. Clifford Christiansen.
10. Trygve Svarthol.
11. Johan Borgen.
12. Sigurd Svarthol.
13. Einar Johansen.

Høyre:

1. Ulf Oppegård.

Bondepartiet:

1. Håkon Heias.
2. Harald Jahr.
3. Karl Mørk.
4. Jørgen Thorshov.
5. Einar Bøhler.
6. Erling Hobel.

Kristelig Folkeparti:

1. Albert Hobøl.
2. Nils Stubberud.
3. Petter Flateby.

Venstre:

1. Anton Gystad.

Valgresultatet

Valget i Enebakk ga altså ordfører fra Arbeiderpartiet. Dette var stort sett i tråd med resultatet fra andre kommuner i vårt distrikt. Her er noen overskrifter fra avisene:

Arbeiderflertallet i Nittedal styrkes

1 mandat fram i Gjerdrum

Arbeiderpartiet (287 stemmer mot 234 ved forrige valg, fram fra 7 til 8 mandater.

Stor framgang for Arbeiderpartiet i Asker

Framgang i Follo

Også i Follobygdene kunne det noteres jevn framgang for Arbeiderpartiet.

"Blir det satt stopper for det urimelige listerotet?"

Ved siden av selve valgresultatet var dette en sak som opptok avisene. Og saken gikk på at det før neste kommunevalg vil bli gjort endringer som stopper det som blir betegnet som misbruk av navn: Nemlig at partiene kunne føre opp navn på personer som ikke tilhørte vedkommende parti, men som en mente ville være med å trekke stemmer. Ja i ett tilfelle ble "en arbeiderpartimann til og med valgt på en høyreliste" i følge avisene.

ARBEIDSPASSER OG NÆRINGS LIV

Framgang og optimisme preget arbeids- og næringslivet tidlig på 1950-tallet. I 1948 godkjente Stortinget avtalen om Marshallhjelp til Norge. Stort sett var alle politiske partier for avtalen, også de som vanligvis var i mot reguleringer av økonomien. Bare kommunistene var i mot. De så den som en del av det de oppfattet som USAs forsøk på å ringe inn og isolere Sovjetunionen.

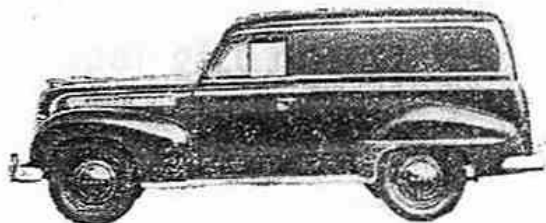

Julen 1951 begynte vindusutstillingene endelig å ligne på det vi hadde hatt for krigen. Men ennå manglet det en hel del – blant annet belysning.

USA stilte som vilkår at de landene som mottok Marshallhjelp skulle samordne og regulere økonomien, slik at pengene fikk størst mulig virkning i forhold til en planmessig oppbygging av landet og utbygging av næringslivet. Norge hadde søkt om 32.8 millioner dollar for det første året og 100 millioner dollar i alt. Mange syntes dette var for lite, og de reelle overføringene ble etter hvert større. Etter hvert som hjelpen begynte å strømme inn og folk så virkningen, avtok skepsisen mot USA. Det var åpenbart at hjelpen betydde stigende produksjon, økt kjøpekraft og sikrere økonomi. Regjeringen forhøyte sine anslag: Først til 170 millioner dollar, og senere til enda mer. I alt 430 millioner dollar - eller tre milliarder norske kroner - mottok Norge mellom 1948 og 1953. Pengene førte til aktivitet - og flere varer i butikkene. Og selvsagt sørget USA for å få virkning også i sitt land. I 1950 og -51 ble omtrent hele vår import fra USA finansiert av Marshall-penger. Rundt årskiftet -50/51 arrangerte Steen & Strøm i Oslo en utstilling av Marshall-varer i sin butikk. 30 norske bedrifter som hadde mottatt hjelp stilte ut sine varer. Det var ull- og bomullstoffer, skotøy, møbler, kjøkkenutstyr og mye annet. I tillegg til de norskproduserte varene var det også en rekke varer som var importert fra USA. Dette var positivt for et folk med mange magre år bak seg: 1930-tallet med sin depresjon og arbeidsledighet, fem år med krig og rasjonering, og etterkrigsår med nøysomhet og hard innsats. Enda var ikke rasjoneringen opphevet, men rasjonene var blitt romsligere, vareutvalget større og større del av befolkningen hadde arbeid og litt mer penger å handle for. Enkelte grupper lå selvsagt etter, og ikke alle fikk del i de nye godene da heller. Nasjonal-økonomisk var stillingen klart bedret: I 1950 gikk statsbudsjettet med overskudd og i 1951 hadde vi overskudd i utenriksøkonomien.

Flere fikk råd til biler og motorsykler

Kom til oss med kjøpetillatelsen.
Vi kan nå tilby kort leverings-
tid på den fantastiske populære

OPEL

OLYMPIA 500 KG VAREBIL

Alle opplysninger gis av vår repr. for
LILLESTRØM-DISTRIKTET

CLAUS OSKAR OLSEN

Storgaten 23 Telefon Lillestrøm 246

AKTIESELSKABET

SØRENSEN OG BALCHEN

Middelthunsgate 19. Telefon 461890

Vi er Norges største og største General Motors representanter og vi har uten sammenligning den største lager og 24.000 kvadrattimer i Norge. Vi er tilgjengelige og våre store serviceavdelinger står til disposisjon. Lillestrøm, Oslo og Akershus.

Bilomsetningen var ikke fri (dette skjedde først seiner på 50-tallet). "Kom til oss med kjøpetillatelsen" reklamerer Claus Oskar Nilsen i Lillestrøm. Mange vil huske denne Opel-varebil, og firmaet Sørensen og Balchen som importerte Opel.

OG DET VAR FULL AKTIVITET.....

Makaronifabrikk på Flateby i Enebakk

En produksjon av 10.000 pakker pr. dag
Fabrikken settes i gang i nær fremtid

Flateby i Enebakk var i sin tid et betydelig industristed — det var den gang Flateby Cellulosefabrikk gikk for fullt og til sine tider av året beskjeftiget bortimot et par hundre mann.

Denne fabrikk opphorte i 1926—27, og Enebakk kommune har i årreker etterpå fått erfare hvilken økonomisk tragedie det ble for kommunen at fabrikkene opphorte.

Fabrikkområdet med gjenværende bygninger ble for noen år siden solgt til Hans Mangskaug, Nittedal, som nå har begynt delvis å rive og restaurere den største fabrikkbygningen. Det er i denne bygning den nye konfeksjonsfabrikken på Flateby skal holde til.

I en av de andre bygninger, det såkalte renseri, har så den nye makaronifabrikk fått lokaler. Denne bygning dekker en grunnflate på 300 kvm. og fabrikkens innehaver, herr Frøysland, forteller i en samtale med «Indre» at det også er planer om et tilbygg.

Fabrikkens maskiner, som er italienske, er allerede innmontert og prøvketjørt noen dager. Produksjonen vil derfor bli satt igang i nær framtid — muligens om ca. 14 dager.

Nye bedrifter ved Flateby

I Flateby cellulosefabrikks tidligere lokaler holder man for tiden på med ominnredningsarbeider for en konfeksjonsfabrikk som skal begynne driften der.

En makaronifabrikk holder til andre steder i fabrikkbygningen og skal begynne driften i disse dager.

Kippene fra lokalavisen forteller om stor aktivitet og optimisme. I Flateby Cellulosefabrikk lokaler er det planer om konfeksjonsfabrikk, og i en av de andre bygningene, det såkalte renseriet, starter en makaronifabrikk opp sin produksjon. Naturlig nok med maskiner fra Italia, men kanskje innkjøpt med Marshall-midler.

.....I VÅRT DISTRIKT OGSÅ

Livlig byggevirkksomhet i Enebakk

Tallet på søknader gått ned fra 48 til 20

Det er en ganske livlig byggevirkksomhet i Enebakk opplyser forretningsfører Frantzen i forsynings-

nemnda til «Akershus Arbeiderblad». Man har fått innvilget 34 byggetillatelser i 1951 og de som har fått tillatelsene er gått i gang med arbeidet. Det ventes at en hel del av byggene vil være ferdig til innflytting før jul. Noen av de som hører til første pulje av byggetillatelser har for øvrig flyttet inn eller flytter inn i disse dager. Til tross for det vanskelige vær i sommer, med mye nedbør, har byggearbeidet gått bra. De fleste bygg er midlertidige 2-mannsboliger. Eneboligene er vesentlig beliggende i strøk hvor det er mindre god forbindelse.

NOSTEX

PLATEN

Forhandles av
bransjeforretninger.

En jobb på Finnsfabrikken henger høyt,

Vi kan ennå ta inn noen
Pakkersker og en hjelpe-
gutt.

FINN HVISTENDAHL,
«Cellulosen», Lillestrøm.
Telefon 1196.

Byggevirkksomheten økte. Mange hus trengte oppussing etter mange år med minimalt vedlikehold. "Forretningsfører Frantzen i Forsyningsnemnda" forteller at 34 byggetillatelser er gitt i 1951, og at alle har satt i gang bygging. Etterspørslen etter arbeidskraft økte, det kom annonser med stillinger ledig, som den fra Finnsfabrikken vi har tatt med her.

Og hvordan var det med jordbruket i 1951 ?

Utgangspunktet for utnyttningen av jordbruksarealet etter krigen var stor mangel på matvarer. Det var vanskelig for det norske jordbruket å dekke etterspørslen de første åra. Valutavansker og svikt i verdensproduksjonen gjorde det vanskelig også med import utenfra. Den beste måten å øke husdyrproduksjonen på var å importere kraftfôr. Men dette var heller ikke så enkelt, og i "vårt år" 1951 ble det importert 309 000 tonn kraftfôr. Det utgjorde 1/10 del av samla förtilgang, mens kraftförandelen før krigen hadde utgjort 1/6. Derfor måtte økningen i første omgang basere seg på fôr dyrket i Norge. Kunstgjødsel ble en nødvendighet, og forbruket økte jevnt og trutt. Etter hvert økte også husdyrproduksjonen, slik at på begynnelsen av 1950-tallet var mjøkeproduksjonen 6 % over nivået like før krigen. Produksjonen av grønnsaker økte, og også her var det norske markedet mettet omtrent samtidig som markedet for husdyrprodukter. Men etter hvert fikk folk øynene opp for nye grønnsaktyper - grønnsaker som før krigen var regnet som luksusvarer.

Jordbruket i Enebakk

holdt seg ganske stabilt, men kutallet gikk noe ned. Ved jordbrukstillingene i 1949 var det 2 151 kuer i bygda, mot over 2 600 før krigen (1939). Og tallet fortsatt å synke til 1 727 i 1959. Utviklingen videre gikk én vei: I 1989 var tallet 409, og nedgangen har fortsatt etter det.

Av andre husdyr i Enebakk-jordbruket på denne tiden nevner vi (fra jordbrukstillingene i 1949):

Hester: 593. Sau (avlstdyr): 95. Gris (avlstdyr): 207. Høner: 7 987. Og så var det hele 271 bikuber i bygda.

Også en annen begivenhet i jordbruket fant sted i 1951:

Enebakk Meieri a/s, som hadde tatt i mot melk fra 1888, hadde sin siste produksjonsdag det året. Siste hele mottaksåret - i 1950 - leverte 59 produsenter i overkant av 1 million - 1 000 000 kg. melk.

Gjennomsnittlig leveranse fra hver bonde var altså i overkant av 17 000 kg.

Fra 1951 tok melkebilene over. Det ble bygget "melkebukker" langs hovedveiene. Her ble melkespannene plassert og hentet av lastebiler, som kjørte melka til Fellesmeieriet i Schweigaards-gate i Oslo.

Enebakk Aktiemeieri A/S ble lagt ned i 1951.

Mekaniseringen i landbruket skjøt fart i begynnelsen av 1950-åra. Etter våre opplysninger (gitt av Ole Weng) kom første skurtresker til bygda - nærmere bestemt til Thorshov - i nettopp 1951. Vanligere var selvbinderen, som her på plassen Haga under Buer på Hammeren.

Etter krigen var alle naturlig nok interesserte i mattilførslen. "Landbrukets Priscentral" var en offentlig institusjon som ga slik informasjon. Denne oversikten er fra Akershus Arbeiderblad den 24. Oktober 1951. Som vi er tilførslen bra for de fleste varatypene.

Landbruksmarkedet

Høstpøyinga igang over alt

Fra Landbrukets Priscentral

Takket være det milde, og tildels pene været i det siste er nå det alt vesentlige av korn og poteter kommet i hus sønnafjells. Bare i de indre distriktene står enda endel korn igjen ute og i Hamardistriktet står også enda hvete på rot. Trøndelag har derimot atskillig korn som enda ikke er berget, særlig i bygdene rundt Steinkjer. Her har det vært jamt med regn en tid og mye av den sist bergete varen har vist meget dårlig kvalitet og er tildels blitt avvist ved kornsiloene. Over hele Sør-Norge var en siste uke i gang med rotvekstopptaking og høstpøying, og jamt over er en kommet meget godt ivei med disse avsluttede høstarbeidene. Rotvekstavlingene på Sorlandet blir ikke toppavling, men likevel stort sett bra. Ellers er resultatene noe varierende.

Stråföromsetningen er fortsatt ganske ubetydelig.

Lettere potetmarked.

Potetmarkedet viste tegn på lettere avgang siste uke. Denne lettere tonen på markedet kommer tidligere en ventet. Årsaken er vel dels mindre gode avlinger, full leveranse til samtlige potetmelfabrikker, og også at en i kystdistriktene, hvor det var sterke tørråteangrep, er gått i gang med koking og ensilering av poteter. En er ferdig med opptakingen så og si over alt og det er bare ubetydelige mengder som enda står igjen i jorda.

Følgende priser ble oppnådd siste uke ved valg fra produsent til engrosforhandler: Halden kr. 18-20, Oslo Hamar, Lillehammer og Drammen kr. 19-20.

Melkeleveransene ligger som før i høst omtrent på høyde med fjorårets.

Salget av konsummelk er nesten over alt lavere i fjor. Fløtesalget holder seg derimot bedre oppe.

Knapp dekning på eggmarkedet.

Eggproduksjonen har holdt seg uforandret de siste ukene i de viktigere produksjonsområder, og alt tyder på at en som vanlig vil få produksjonsomslaget i første del av november. Etterspørselen kan i regelen tilfredsstilles med ferske egg over alt, men der det enkelte dager har vært litt knapt, har en dekket behovet med kjølelagrete egg. Eggprisene er uforandret.

Liten livdyromsetning.

Bærekumarkedet er fortsatt noe tregt. I Oslo var det en litt lettere tone siste uke, men det sto likevel ganske mange igjen av de 107 kuene som ble frambudt på Handelsfjøset. Det var tydelig lettest salg for kuene i prisklassen 700-1000 kr. Siden 1. juli i år er det omsatt på Handelsfjøset i alt 659 kuer, mot i samme tidsrom 722 i 1949 og 744 i 1950. Omsetningen i denne høstperioden har altså i år vært en god del mindre enn i de to foregående år.

Mye storfe- og saue-slakt, men lite gris.

Hvor mange var vi i Norge for 50 år siden, og hva arbeidet vi med ?

Ved folketellingen i 1950 var det **3 278 546 personer i Norge**. Det var et lite kvinneoverskudd, med **1 653 195 kvinner** mot **1 625 351 menn**.

Tallene for Hammeren krets ligger i historielagets arkiv, og vi bruker disse som eksempel både på hva folketellinger kan fortelle, og konkret hvordan innbyggerne fordeler seg på forskjellige variable, som yrke, trossamfunn o.l.: Tallene viser at det i alt ble talt **225 personer** den **1.12. 1950**. I tillegg er det registrert **14 personer** som er hjemmehørende på Hammerene men "midlertidig fraværende" som det står i tabellen, altså **239** til sammen. **11 personer** var "midlertidig tilstede" på Hammeren, men altså egentlig hjemmehørende i andre kretser.

Yrkesstatus ble også registrert (for personer over 15 år): **37 personer** var selvstendige innenfor jordbruk, hagebruk og gartneri, i tillegg til **9 familiemedlemmer** med jordbruksarbeid, samt **14 funksjonærer** og arbeidere ved jordbruk, som er uttrykket som brukes. **53 personer** er registrert som husmødre, og **9** som andre familiemedlemmer med husarbeid. **4** hadde lønnet husarbeid. Offentlig og privat tjenesteyting står med beskjedne **2 personer**, det samme gjør varehandelen (noen kan sikkert fortelle hvilke to personer som jobbet i butikken i 1951 ?). Bergverk, industri, bygge- og anleggsvirksomhet hadde **20 stykker** sysselsatt, **10 personer** levde av formuesinntekt eller pensjon

Noen få var ansatt i industrien ; både jern- og metallindustri, næringsmiddel-, tobakk-, drikkevare-, treforedlings-, tekstil- og bekledningsindustrien er representert. **1** jobber i forlag/trykkeri, **3** i transport og **3 personer** er selvstendige håndverkere.

Til slutt tar vi med at alle de **239 beboerne** på Hammeren er norsktalende, og når det gjelder rubrikken Trossamfunn: Ikke uventet er hele **238 medlemmer** av statskirken, mens **1 person** står utenfor den offisielle religionen.

Smått & stort fra hverdagslivet

Her gjengir vi noen store og mange mindre hendelser fra året 1951. Stort sett er kilden lokalavisene, men vi starter med noen utdrag fra "Ulf Oppegaard: LITT AV HVERT som jeg husker det".

Bygdeboknemnd

Litt etter krigen kom det henstilling fra Romerike Historielag til kommunen om å oppnevne en bygdeboknemnd. Den ble valgt i januar 1950. Medlemmer ble: Peder Bergsvik, Jens Jensen og Håkon Heiaas. Senere kom følgende til: Barthold Butenschøn, Ole Weng, Ulf Oppegaard, Thomas Ovind, Fredrik Næss, Olaug Breier, Ella Sanner, Einar Enger og Åse Killerud.

De første årene var det liten aktivitet i nemnda. Det var først da Barthold Butenschøn ble formann at det ble opprettet avtaler med Birger Kirkeby og hans assistent Rolf Eid om innsamling av stoff. Siden 1966 har Kirkeby, med mange kortere og lengre avbrudd arbeidet med Enebakk-bøkene. Det tredje bindet skal være ferdig våren 1991.

Det har av og til vært vanskelig å skaffe de pengene som skulle til. Kirkeby har jo ikke i alle disse 25 år holdt på med Enebakk, – men skrevet mange bygdebøker for andre bygder. Enebakk har vært heldig som har hatt en forlagsdirektør som har utgitt så mange fine bøker, til formann i Bygdeboknemnda. Han har ofret en stor del av sin tid de siste årene til å gjøre disse bøkene så riktige som mulig.

Og vi kan slå fast at alle bind av bygdeboka kom ut.

Vannverk

Kjøpmann Karlstad på Norderhaug og Kristian Vestli studerte på om ikke velforeningen kunne bidra med å få istand et vannverk. De henvendte seg til Fredenfeldt. På Stranda var vann-

verksarbeidet i gang. I Kirkebygda var det nok noen som mente at det ville bli for dyrt.

Min far som ellers var forsiktig med utgifter, mente nok at vannverk sto for tur. Han hadde jo vært med på flere utbygninger. Han kjøpte selv den første pukkmaskinen, og startet det første pukkverk i Enebakk ved Ekebergbroen. Og sto for den første e-forsyning i 1907 og 1914.

Det ble etter hvert mer interesse for vannverk i Kirkebygda. På denne tiden hadde Børter E.V. II flyttet sitt vanninntak i Børtervann. Det gamle inntaksrøret som var ca. 90 cm i diameter, og lå i bunnen av fyllingsdammen skulle fylles med sten og tettes. Vi hadde begynt på dette arbeidet, men utsatte det inntil videre med tanke på vannverket.

Et eventuelt vannverk ville ikke få tillatelse av vassdragsvesenet til å grave en renne gjennom en såvidt høy fyllingsdam. Jeg la frem saken for kommuneing. Fredenfeldt, som mente vi ikke burde fylle igjen det gamle inntaksrøret. Da jeg satt i formannskapet, orienterte jeg om saken der. Formannskapet vedtok å legge et passende rør for et eventuelt vannverk gjennom det gamle E.V.-røret. Fredenfeldt skulle lede arbeidet. Det var ennå ikke vedtatt å bygge vannverk i Kirkebygda.

Den 29. januar 1951 ble vannforsyning drøftet i formannskapet. Saken var nå blitt mer «moden». En komite ble valgt: **Lærer Haga**, formann, lensmann Strand og Kristian Vestli. Det skulle være andelslag. Børtervann ble valgt til vannkilde uten særlig diskusjon, bortsett fra at kommunens konsulent Molle Kristensen var inne på å ta vann fra Bølertjern på den andre siden av Øyeren.

Kommunens folk nivelerte og staket opp traseen for vannledningen fra Barbøl om Prestegården, Klokkerud, Rakkestad,

Norderhaug og til elven ved Fossen. Etter det opptegnede kartet var elven ved Kirkebroen noen cm høyere enn ved Fossen øverst i Ekebergdalen. Det er tilgivelig å gjøre en feil, men med litt omtanke, ville det vært lett å korrigere sine målinger her. Det var den samme elven, og den rant nedover.

Knut Ollendorff sto for gravingen og rørleggingen. En lang kraftig kar, jeg tror han kom fra Odalen, var med på laget. En dag rørene var lagt i et dalsøkk ved Norderhaug, begynte det å regne. Rennen ble full av vann, og flere av rørene fløt opp. Leirhaugen som var gravet opp var i ferd med å rase ned skråningen og fylle rennen. Nå var gode råd dyre. Ollendorff ble budsendt. Han og odølingen skulle rådslå om hva som kunne gjøres. Jeg ble med for moro skyld. Da vi kom til stedet, så vi en del av rørene, og en skjotemuffe over leirvellingen. Dette så håpløst ut så lenge det var slikt regnvær.

Ollendorff og odølingen var to tunge karer. Nærmest i spøk sa jeg: *Dette er vel ikke noe problem for dere to, hvis dere går bortover rørene så må de til bunns.* De så på hverandre, så sier Ollendorff: *Vi prøver.* De gikk bortover rørene, og rørene sank ned, men da sto karene i leirevellingen til skrevs. Odølingen kravlet seg opp, men antagelig hadde noe av leiren glidd ned rundt støvlene til Ollendorff. Med hjelp fra odølingen kom han opp, men uten støvler. Det var i alle fall moro å se på, det var jo ikke noe farlig. Rørene kom ikke opp igjen.

Sykestuen

Fru Mabel Butenschøn var leder i styret for gamlehjemmet, som var på Ubberud gård. Det gjorde vel sitt til at hun arbeidet for å få bygget en sykestue. Hun ga et beløp til det. Det var jo en god begynnelse, og i 1952, jeg tror det var i -52, besluttet kommunestyret å bygge sykestue. Konrad Huseby bygget den på anbud, fru Butenschøn ordnet med både det ene og andre, og gjorde innkjøp av utstyr til stuen.

Nå syntes nok antagelig ordfører Ungersness at dette gikk på æren løs både for ham og kommunen. Innkjøpet ble ikke godkjent, med den begrunnelse at det ikke var godt nok. Fru Butenschøn overtok utstyret, og sa takk for seg.

Vann til sykestuen skulle tas fra samme vannkilde som doktorgården hadde fra. Molle Kristensen var konsulent. Det skulle jo nå mer vann til, så det ble besluttet å bygge en større tredam der den gamle fyllingsdammen sto, for å få større magasin. Det hadde vært problemer med vannforsyningen til doktorgården noen år før. Da hadde min far fått i oppdrag å ordne dette, så jeg kjente litt til forholdene der. Jeg var blitt valgt med i sykestuestyret, og tok derfor en tur for å se på dambygningen. Dammen var pent bygget, bordene var hugget så de passet presis inntil ujevnhetene i fjellveggene på begge sider av dalen. Skal en tredam vare, og holde nogenlunde tett, må den stadig være full av vann. Til det var nedslagsfeltet ovenfor dammen alt for lite.

På det dypeste var dammen heller ikke bygget ned til fjellet. Der skulle jordsmonnet holde tett. Med de erfaringer som var gjort der før med brønnen, visste jeg at grunnforholdet var vanskelig. Etter befaringen kom jeg til at Molle Kristensen måtte være dum. På første kommunestyre etter befaringen tok jeg opp saken, og sa: *Den dammen blir det aldri noe vann i.* Jeg mente å ha litt erfaring fra flere dammer og flere generasjoners erfaring fra eget vassdrag. Men ingen hørte på meg. Det var jo for sent også. Dammen var nesten ferdig. Molle Kristensen skulle jo være fagmann.

Jeg hadde nok tatt litt feil, for etter en tid med nedbør, ble det vann i dammen, ikke så lite heller. En morgen hørte folk en veldig brusing. Dammen var gått. Det gikk en liten flodbølge nedover til Bekkelaget. Vannet hadde skåret seg under dammen, og det var ikke første gang en dambygger fikk erfare dette. Dammen ble forsøkt tettet med å fylle hullet med sementsekker, men det ble selvfølgelig mislykket. Sementen forsvant med

vannet. Med fornuftige metoder og store utgifter hadde det antagelig gått å tette denne lekkasjen nogenlunde. Men da hadde jo bare de andre problemene kommet etter tur. Nå var jo også brønnen til doktorgården blitt ubrukelig.

Vinterforlystelse på Lyseren

Der var det travkjøring og litt av hvert om vinteren. I flere år var det også billøp der. Den verdenskjente racerkjøreren Bjørnstad fra Askim deltok der med sin Bugatti. En gang Hugo Finstad fra Seop skulle være med, kjørte han utfor veien. Han ble noe forsinket, og fikk ikke tid til å skifte om til piggdekk før løpet. Han vant løpet. Det kom av at føreforholdet var best uten pigger, mente han.

En gang jeg var der landet et gammelt fly fra Kjeller som jeg kjente igjen fra den gang jeg var flysoldat. Jeg kjente også flyveren som var elev den gang. Han hadde kjøpt dette flyet, og skulle prøve å tjene litt på passasjerflyvning. Han spurte om jeg ville være behjelpelig med billettsalg og starting. For det skulle jeg få en flytur til slutt. Da det var bare en billettur igjen, så skulle det være min tur. Under start røk krumtappen, heldigvis.

Etter krigen ble det også store pilkekonkurranser med bil som gevinst. En gang husker jeg at det var to iser med vann imellom. Det var også kaldt, så noen hadde med litt på baklommen for å varme seg på. Noen borret bare gjennom den øverste isen og pilket i mellomrommet. Disse hadde nok tatt seg en tår over tørsten. Det foregikk gemyttelig, men det gikk nok for vidt. Jeg tror det ble for mye folk og at risikoen med isen ble for stor. Lensmannen ville ikke ta ansvaret.

Så langt utdrag fra Ulf Oppegaards erindringer.

Og så ser vi litt videre på hva avisene var opptatt av.

Vi vet at i 1951 var en poliomyelittepidemi på gang. Den rammet rammet hardt, og ga mange varige mén. For å forsøke å hindre smitten i å spre seg, ble det innført møteforbud. Men i Akershus Arbeiderblad fra 26. oktober kan vi lese at faren nå anses å være over:

Møteforbudet i Enebakk opphevd fra i dag

Distriktslege Lindseth i Enebakk uttaler til Akershus Arbeiderblad at møteforbudet som har vært en tid grunnet poliomyelitt er opphevet fra i dag, fredag. Det er ikke inntruffet noen nye tilfelle i det siste. Alt i alt har det inntruffet 20-30 tilfelle av poliomyelitt, forteller distriktslegen, uten å ha talt over tilfellene så han kan si med bestemthet hvor mange det har vært.

Skolen i Ytterbygda, samt framhaldsskolen begynner igjen idag.

Og fra samme avis: Både antall skatteyttere og skatteinngangen øker:

Over 900 000 kroner utlignet i Enebakk

For 12-13 år siden var utligningssummen
260 000 kroner

Arbeidet med årets skattelikning for Enebakk er ferdig, opplyser likningssekretær Kr. Ruud på forespørsel fra Akershus Arbeiderblad. Men det kan ennå dra litt ut før skattesedlene kommer, da vi er midt i ferien og derfor disponerer over lite arbeidshjelp, fortsetter herr Ruud.

Formuen utgjør 20 203 500 kr. Den antatte inntekt 6945 875 kr.,

og den skattebare inntekt 5 120 625 kroner.

Pv formue er utliknet 80 814 kr. og på inntekt 819 305 kr., tilsammen 900 114 kroner. I alderstrygd er utliknet 83 221 kroner.

Utligningsbeløpet er ca. 100 000 kroner større enn i fjor, og det største en noen gang har hatt i Enebakk.

Til sammenlikning nevner herr Ruud at da han for 12-13 år siden begynte som likningssekretær i Enebakk var utligningsbeløpet 260 000 kroner. Det er jo en viss forskjell.

Tallet på skattytere er også gått sterkt opp. Da jeg begynte var det 1200 skattytere, sier Ruud. I dag er tallet 1925.

ALT ELEKTRISK
SVERRE DAMHAUG
STRØMMEN

Mange husker vel slagordene enda.....

Hun trodde skjorten var hvit, - til hun fikk se Jans som var vasket i Blenda.

Seiling og Blenda-hvite plagg hører sammen. De fleste norske husmødre vasker sommertøyet i Blenda, for da blir det virkelig rent og blendende hvitt. Vasken blir så grundig fordi sepen føres varsomt gjennom tøyet av utstøtlet i Blenda. Derved spares tøyet for -krøbling og slit på vaskerøttet, - så Blenda-vask er skånsom vask.

De kan stole på Lilleborgs Blenda!

Det beste moderne vaskemiddel

Abonnement

Kr. 20.— pr. år, kr. 5.— pr. kvartal
kr. 1.75 pr. måned

Utk. i Ski: Mandag - onsdag - fredag

En god annonseplass

er ikke nok
En treffende tekst er like viktig

Men benytt Ø. B.
det beste annonseorgan for Follodistriktet.

20 kroner kostet årsabonnementet på Østlandets Blad den gangen

...og slik reklamerte man for å få annonser

Smågutter på Enebakstranden

driver grov mishandling med kuer på beite samt gjør stor skade i havnehager

Det er helt forargelig å vite at vi som slipper våre dyr på havn for dagen skal få dem hjem blodende og halte så de nesten ikke orker å gå. Både hos meg og hos min nabo blir dyrene jagd og mishandlet av disse forvorne småguttene.

Vi som er utsatt for denne rå mishandling på våre dyr vil gjerne oppfordre guttenes foresatte til å lære dem disse ord: «Vær snik mot dyrene».

Jeg vil også opplyse — det er kanskje ikke bare stedets smågutter som er med på denne grove rampestrek, det er også med noen feriegutter her på Stranden. Når da disse kommer sammen blir det foretatt de råeste rampestreker, med lassokasting, jaging og mishandling av dyrene.

En kveld jeg var nede hos min nabo, Hans Solberg, Blindern — han hadde da vært nede i havna etter sine kuer. Den ene av kuene var sterkt blodende. Vi undersøkte dyret nærmere, og det viste seg at halespissen var brukket, eller rettere rykket av dyret. Solberg beklaaget seg sterkt over at han ikke fikk ha hverken gjerde eller trær i fred nede i havna, men han synes det var svært med dyrene som ikke fikk være i ro.

Nu har denne guttebande vært på ferde hos meg. To av mine kuer kunne omtrent ikke gå en kveld de ble hentet fra havna. Dette er nu over otte dager siden. Den ene av kuene er fremdeles så elendig at den ikke kan slippes ut med de andre.

Jeg synes dette er en litt for grov rampestrek.

Jeg synes at guttenes foresatte burde ta litt mere vare på sine barn, og ikke la dem lepe land og strand fra tidlig om morgenen til langt på natt uten å vite hvor de er og hva de foretar seg. Det er ikke så sjelden å møte, eller se smågutter i alderen 9-12 år ute til langt på natt. Det er i hvertfall så sent at gutter i den alder burde være hjemme hos sine foreldre ha så megen tukt og disiplin hjem til den tid burde jo deres foreldre se så megen tukt og disiplin over sine barn at dem viste hvor de var og hva de foretok seg. Det er synd å se hva slike gutter kan foreta seg av forskjellige pøbelstreker. Vi som kan se og følge med i deres hververk kan bli forargét på slikt. Hvis man går en tur ned i havnehagen så er det

trist å se hvordan det er anrettet skade på både små og store grantrær, samt nedrivning av reder til småfuglene. Ja, også de stakkels små fuglungene blir mishandlet.

Jeg vil rette en oppfordring til foreldre, samt til guttene på Stranden: Hold litt mere oppsyn med deres barn. Og til dere smågutter: Slutt med disse rå rampestrekene. Da kan det først stå på trykk at de er skjekke gutter.

Enebakk, 8. august 1951.

Thomas Oviid.

Dette leserinnlegget var gjengitt i flere av lokalavisene, og tar opp en så alvorlig sak som mishandling av dyr på beite. Men meningene om hvem som var de skyldige var forskjellige. I Øvre Saalenenes avis fra 15. August svar Reidar Syversen med følgende kraftsalve: "Usandhet er det dårligste våpen man kan fare med". Etter Syversens mening burde en se nærmere på "...bedriftens arbeidere og funksjonærer ved Flateby Bruk" i sakens anledning.

Enebakk Historielag

Leder Bjørn Marthinsen, tlf. 64 92 60 47

Enebakk Bygdetun

Åpen hver søndag i tiden fra 17.6. - 16.9, fra kl.12.00 - 15.00

Ansvarlig: Bygdetunutvalget v/Åse Killerud, tlf. 64 92 62 39

TITTEL:	IGN
ISSN:	1501-4479
UTGIVER:	Enebakk Historielag
BLADETS ADRESSE:	Flisby'n Forlag Håkon Tysdal Blomsterveien 24 B 2005 Rælingen Tlf./faks: 63 83 22 73
TRYKK:	Bjørn Bunes Trykk as Sweigaardsgt. 34, Oslo
UTGIVELSER PER ÅR:	4

SOLTERASSEN ur

Ved Kobotn Kino, tlf. 66 80 03 33

Ta en tur
til Solterassen Ur
Vi har klokker til far og til mor
Til søster og bror

PS: HVA MED NYTT LIV I
DITT GAMLE LOMMEUR ?

Urmakermester Vidar Holstad

